



Bulletin

**ZPRAVODAJ ČESKÉ SPOLEČNOSTI PRO KRAJINNOU EKOLOGII
REGIONÁLNÍ ORGANIZACE IALE ČESKÉ REPUBLIKY
(Czech Regional Organization of the International Association for Landscape Ecology;
CZ-IALE)**

Zápis z jednání výboru CZ – IALE

konaného dne 2. prosince 2002 v Praze (PřF UK, Benátská 2)

Přítomni (abecedně): Bartoš, Braniš, Buček, Kovář, Lipský, Trnka, Votýpka

Hlavní body jednání:

1. Schválení jednotlivých přihlášek členů CZ – IALE a následné podepsání členských průkazů (předseda, tajemník).
2. Diskuse návrhu náplně dalšího čísla Bulletinu CZ – IALE (předpokládaná uzávěrka – 11. prosince 2002, aby Bulletin mohl být do vánoc rozeslán členům CZ-IALE). Redaktor Bulletinu Zdeněk Lipský požádal jednotlivé členy výboru o zaslání konkrétních příspěvků.
3. Diskuse plánu činnosti CZ – IALE na rok 2003 s důrazem na konání valného shromáždění spojeného s tématickým seminářem. Pravděpodobný termín konání je pátek 7. února 2003. Místem konání by z hlediska dostupnosti členů CZ –IALE a dalších zájemců byla Praha a to buď Krajinova posluchárna v Benátské ulici nebo geologická posluchárna na Albertově. Předpokládané téma semináře jsou povodně a jejich vliv na krajinu a její funkce. Upřesněný název bude uveřejněn v následujícím bulletinu.
4. Upřesnění obsahu a formy webových stránek CZ – IALE (zatím získán prostor na serveru Přírodovědecké fakulty). Mgr. J. Vojta připravil návrh webových stránek, jednotliví členové sdělili své návrhy a připomínky a na adresu jarvojta@natur.cuni.cz zašlou upřesnění svých návrhů, případně fotografie použitelné na tyto stránky.

5. Jednotliví členové výboru seznámili kolegy s připravovanými akcemi v příštím roce, které se týkají krajinně ekologické problematiky. Např. Centrum venkovských studií v Hostětíně pořádá workshop pro doktorandy v termínu 16. - 18.5. 2003 na téma „Ekologizace obcí“ - mohlo by se stát akcí CZ-IALE jdoucí napříč univerzitami. Další informace přinese příští bulletin.

Zápis z jednání vyhotovil Michael Bartoš (tajemník CZ-IALE)



Čtvrté pracovní setkání fóra Ecoland

Ecoland (www.ecoland-forum.org) je fórum evropských odborníků zaštitěné IALE. Pracovní skupina se zabývá zejména monitoringem krajiny na evropské úrovni a vývojem jednotné metodiky založené na síti monitorovacích bodů rovnoměrně rozložených po celé Evropě. V rámci Ecolandu pak vznikají další aktivity spojené s touto problematikou zpravidla přímo podporované Evropskou unií.

Čtvrté setkání Ecolandu se uskutečnilo ve dnech 22. – 25. září 2002 v Madridu. První den setkání byl věnován organizačním záležitostem a diskusi o průběhu souvisejících projektů, zejména nově vznikajících. Krátce byly prezentovány projekty BIOPRESS (zaměřen na změny krajiny a s tím související změny biodiverzity), TRANSHUMOUNT (zaměřen na zhodnocení úlohy tradičních způsobů hospodaření v horských oblastech Evropy) a BioHab (viz níže). V diskusi bylo konstatováno, že v Evropě existuje velké množství iniciativ zabývajících se obdobnými problémy v krajinné ekologii, avšak chybí těsnější koordinace. Ecoland by mohl v budoucnosti přispět ke koordinaci těchto projektů a k lepší komunikaci mezi EEA (European Environmental Agency) a vědeckou komunitou.

Následující dva dny setkání byly pojaty jako přípravný mítink účastníků na projektu BioHab. BioHab je tříletý program podporovaný z 5. rámcového programu EU, klade si za cíl vyvinout konzistentní a celoevropsky použitelnou metodiku pro mapování biotopů. Výstupem by měl být uživatelsky přístupný popis biotopů Evropy založený na klasifikaci EUNIS. Projekt by měl zhodnotit možnost využití informací o biotopech pro hodnocení biodiverzity.

Setkání bylo zakončeno praktickou demonstrací metodiky mapování krajiny pro připravovanou síť monitorovacích bodů.

Jaroslav Vojta, Petr Petřík

Na počátku září (9. - 11.) se v Brně na Mendelově zemědělské a lesnické universitě uskutečnil seminář s názvem ÚSES – zelená páteř krajiny s podtitulem “ÚSES a jeho místo v krajině a ve společnosti na prahu 3. tisíciletí“. Ve spolupráci s lesnickou fakultou MZLU Brno a Jihomoravským krajem ho pořádala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

V průběhu tří dní, které byly vyplněny aktivním jednáním, se semináře zúčastnilo okolo 130 osob. Zastoupeni byli zaměstnanci okresních a krajských úřadů, projektanti, realizátoři, zástupci samosprávy, vědečtí pracovníci i zástupci nevládních organizací.

Vlastní seminář byl rozdělen do šesti tematických bloků:

1. metodické nástroje a legislativa
2. informační systémy, GIS, správa Datového centra
3. ÚSES a správní řád
4. ÚSES v územním plánování, autorizace projekční činnosti
5. výchova, osvěta a informovanost společnosti o poslání ÚSES
6. dotační politika a realizace ÚSES

Tyto bloky odrážely základní problémové okruhy na poli ÚSES. V dopoledním programu vždy zazněly příspěvky vyzvaných přednášejících, kteří nastínili některé dílčí problémy jednotlivých témat, a odpoledne se účastníci rozdělili podle svého uvážení a zájmu na menší skupiny, ve kterých byly živě diskutovány otázky konkrétních bloků. Při těchto diskusích vznikala doporučení a návrhy pro řešení nastolených otázek a náměty pro další aktivní prosazování ÚSES do praktického života. Tyto závěry byly ve středu shrnuty a zpracovány jako příloha sborníku, s jehož vydáním se počítalo po ukončení semináře, aby mohl obsáhnout i ohlasy na tuto akci. Kromě toho budou závěry semináře sloužit jako podkladový materiál při jednání s dotčenými resorty na poli ÚSES.

Vlastní jednání v jednotlivých tematických blocích bylo konstruktivní a často velice živé. Výbornou práci odvedli jednotliví moderátoři, kteří řízenou diskusi směřovali k pojmenování dílčích problémů a k návrhům na jejich řešení.

Výsledkem tří denního jednání je cca 25 bodů, v nichž jsou formulovány závažné problémy, které v současném prostředí brání rychlejší a kvalitnější tvorbě, rozvoji a ochraně územních systémů ekologické stability. Z těchto závěrů je třeba zdůraznit následující:

- Vážně či zcela chybí komunikace mezi dotčenými resorty, proto je nezbytná spolupráce nejvyšších kompetentních orgánů státní správy – tedy MŽP, MZe, MMR, MV. Výrazně negativně se projevuje absence vzájemného propojení a návaznosti na úrovni plánování. Jedná se zejména o vazby: územní plánování - lesní plánování - vodohospodářské plánování - pozemkové úpravy.
- ÚSES je zákonem č. 114/1992 Sb. označen za veřejný zájem. V právním řádu však nejsou důsledně řešeny nástroje, které by umožňovaly tento veřejný zájem prosadit. Proto je nezbytné navázat na uvedený zákon a v dalších předpisech definovat pravidla pro použití státních pozemků pro ÚSES, pro

náhrady za strpění ÚSES na soukromých pozemcích, pro zakotvení zvláštního režimu využívání pozemků v katastru nemovitostí ap.

- Legislativní zabezpečení ÚSES má od druhé poloviny devadesátých let minulého století klesající úroveň. V nově vytvářených zákonech a navazujících vyhláškách (např. Lesní zákon, Vodní zákon) nebo v novelách předpisů z druhé poloviny devadesátých let přestává být implicitně ÚSES uváděn. Ztrácí se tak potřebné legislativní vazby nebo chybí jejich dotvoření. ÚSES svou systémovou podstatou nemůže být zajištěn pouze jedním resortním zákonem.
- Metodická východiska a přístupy ÚSES, která vznikly v první polovině devadesátých let, je potřeba aktualizovat v souladu s vývojem přírodovědeckého poznání a na základě vyhodnocení a zobecnění zkušeností z dosavadního uplatňování ÚSES na všech úrovních a v dotčených oblastech. Proto se jeví jako nanejvýš vhodné doplnit a aktualizovat "*Rukověť projektanta MÚSES*". V návaznosti na nové nebo upravené legislativní předpisy je třeba utvořit nebo aktualizovat i metodické nástroje, které musejí obsahovat co nejjednodušší pravidla pro tvorbu ÚSES v rámci příslušného typu dokumentace (ÚPD, KPÚ, OPRL, LHP, ...)
- *Pro obecnější pochopení a srozumitelnost tvorby ÚSES je žádoucí zpřesnit a objasnit některé pojmy používané při tvorbě ÚSES. Potřebné je též stanovit standardy obsahu jednotlivých částí dokumentace včetně průzkumů.*
- *S ohledem na četné nejasnosti aktuální platné podoby ÚSES v řadě konkrétních území se jeví jako nezbytné vytvoření jednotného informačního systému udržujícího platnou podobu ÚSES, a to buď na krajské nebo na celostátní úrovni (kompetence pro jednotlivé úrovně ponechat rozdělené dle stávajících norem, základ vlastního provozování systému postavit na krajské úrovni). Tento informační systém na bázi objektově orientovaného GIS bude průběžně evidovat aktuální autorizované vymezení ÚSES a bude jedním z předpokladů pro zajištění systémového charakteru ÚSES.*
- Nebyla popřena nutnost získání autorizace pro projektování za stávajících podmínek. Plánování a projektování ÚSES je práce vysoce odborně náročná a odpovědná. Proto je nezbytné dbát o vysokou profesionalitu osob vykonávajících tuto činnost. Je tedy zcela oprávněný požadavek na povinnou autorizaci projektantů ÚSES. V souvislosti s tím je však nutné prostřednictvím ČKA prosadit, aby projektování ÚSES nemohli vykonávat osoby s jinou autorizací (urbanisté, osoby oprávněné k projektování pozemkových úprav ap.). Zároveň bylo ale konstatováno, že *autorizace projektanta ÚSES je v rámci ČKA zcela mimo zájem oficiálních zástupců této profesní organizace.*
- Je nezbytné zajistit průběžnou osvětu veřejnosti o významu a funkci ÚSES. Bez kladné odezvy laické veřejnosti nemá ÚSES jeden z potřebných předpokladů na jeho realizaci a ochranu. ÚSES by měl být veřejným zájmem nejen v literě zákona, ale i ve veřejnosti. Je žádoucí zapojit do diskuse o tvorbě ÚSES širší veřejnost.
- Tvorba krajiny není omezena jen na tvorbu ÚSES. Komplexní řešení obnovy krajiny v tzv. krajinných plánech by přitom mohlo napomoci lepšímu prosazení tvorby ÚSES jako jednoho ze základních krajnotvorných opatření. Proto je žádoucí prosadit krajinné plánování do našeho právního řádu a do praxe jako

integrální součást systému prostorového plánování. Jedná se o složitou problematiku, kterou je třeba řešit v součinnosti s dalšími odbornými složkami

- Bylo navrženo vytvořit podmínky pro registraci biocenter a biokoridorů cestou správního řízení (obdoba vyhlášení MZCHÚ)
- Na lesní půdě definovat skladebné prvky ÚSES na prostorové rozdělení lesa (porosty, dílce, porostní skupiny) a zařadit do lesů zvláštního určení; dořešit problematiku biokoridorů
- Podpořit vědecká pracoviště a vysoké školy při výzkumné činnosti v oblasti ÚSES (prvky ÚSES, které byly již realizovány, je potřeba soustavně vyhodnocovat, zjištěné zkušenosti zobecňovat a dávat k dispozici nejširší odborné veřejnosti, která se zabývá ÚSES).
- Dosud není řešena problematika náhrad, újmy apod. hospodařícím subjektům
- Bylo doporučeno finančně zabezpečit realizace prvku ÚSES přes samostatný dotační titul MŽP a následnou péči o tyto prvky zajistit prostřednictvím dotačních titulů MZe
- Při realizaci prvků ÚSES se ukazuje nedostatek státní půdy pro jejich umístění. Je proto potřeba znovu zvážit rozsah prodeje státní půdy, která bude potřebná nejen pro realizaci ÚSES, ale i pro další krajinářská opatření (zlepšení vodní retence krajiny, protizáplavová opatření v krajině apod.). Její zpětný odkup bude výrazně dražší.
- Je nutno upozornit, že zcela chybí metodické řízení nižších článků veřejné správy, které mají vykonávat působnost na úseku ÚSES. Problém se projeví zejména po reformě státní správy od 1.1.2003, kdy tato problematika přejde na nově vznikající obce s rozšířenou působností. Někde se budou rozdělovat agendy mezi více úřadů a na celou řadu míst budou přijímáni úplně noví lidé (zvenku), kteří nemají zkušenosti ani s ÚSES ani se státní správou.

Seminář byl odbornou veřejností hodnocen kladně. I proto by na něj jeho organizátoři rádi navázali v budoucnu sérií menších pracovních setkání, která by byla zaměřena monotematicky na jednotlivé nastíněné problémy. Zároveň všechny může potěšit i pochvalné a obdivné vyjádření kolegů ze Slovenska k tomu, jak se (i přes výše zmíněné problémy) daří v naší republice ÚSES dále rozvíjet a uvádět do reálné krajiny.

Darek Lacina

Ožívovaný genius loci na Nových Hradech aneb kontinuita a diskontinuita krajiny

Na počátku září, za krásného slunečného a klidného počasí se uskutečnil třídní workshop (6.- 8.9.2002) na Nových Hradech nazvaný „Kontinuita a diskontinuita kulturní krajiny“. I přes tento poněkud odbornější název workshop přilákal skutečně ty, kterým byl určen především: studenty přírodovědných a humanitních oborů, kterým není jedno v jaké krajině žijí a budou žít, kterým není jedno, co bude dál s rozsáhlými oblastmi bývalých Sudet a kteří nemají peníze na účast ve velkých mezinárodních symposiích. Nakonec se nás sešlo na Nových Hradech kolem třiceti, všeho věku a pestrých profesí (od vědců, studentů, aktivistů, přes novináře až po nadšené projektanty obnovy barokních linií krajiny) a je velká škoda, že chybělo slovo přihlášeného ekologa z nejpovolanejších – slovo Igora Míchala, který se již bohužel nezúčastní žádné konference, konané zde na Zemi.

Využili jsme situace, kterou rozehrává sama krajina Novohradsko: na území ČR a Rakouska se rozkládá stejný krajinný typ, se shodnou historií po dlouhou dobu, s podobnou kulturou, se shodným typem hospodaření v krajině. Po roce 1945 se však historická a sociální situace radikálně mění a náhle jsou tu dvě území, je tu neodsunutá dědictví krajiny, je tu spousta vyhasínajících krajinných struktur a paměti, stejně jako snahy o nové pokračování v nových podmínkách. O tom všem je kontinuita a diskontinuita krajiny. Protože náš projekt pravidelných „krajinných studií“ (landscape studies), konaný druhým rokem, znamená interaktivní studie přímo v terénu, využili jsme celkem 6 zastávek na české i rakouské straně, kde se vždy představily shodné krajinné typy a účastníci měli za úkol na digitální fotoaparát zachytit 5 témat: od svých kořenů až po struktury krajiny budoucnosti.

Nesmíme zapomenout na další inspiraci v klášteře Servitů na Nových Hradech, s kterým úzce při našich krajinných studiích spolupracujeme. V rámci naší akce zde studenti FFUK v Praze instalovali výstavu „Sudety“. Tato se netýká obyvatel, ale krajiny. Dvojice snímků z Krušných hor, vždy jeden historický snímek a druhý ten samý pohled dnešní, spolu s promyšleným textem mezi nimi vytváří skutečně silný zážitek. Druhou výstavou na vysoké profesionální úrovni je společná práce českých a rakouských historiků, spolků a slavnícké renesanční společnosti nazvaná „Zapomenutý všední den.“ I přes rozdělení si život prostých lidí vynutil své podobné cesty, jako řeka vracející se do svého koryta. Obě výstavy budou na Nových hradech k vidění do konce října a pak se přestěhují do Prahy, první snad do Staroměstské radnice a druhá Národního muzea.

A výsledky? Samotný soubor 90 fotografií, vyplněné dotazníky, živá diskuse a otázka, co dál, jaká je budoucnost tohoto modelového regionu dává dosti bohatý materiál. První analýza ukazuje, jak relativně velmi konzervativní a šetrné jsou návrhy, co dál. Nemění v podstatě nijak zásadně stávající struktury krajiny, udržují je, je to snaha o návrat rurálních zákoutí, i když s jinou, převážně turistickou funkcí a v jiném, více zarostlém stavu, než jak vidíme na straně hornorakouské. Konzervatismus se projevoval jako silný prvek zvláště v estetickém hodnocení krajiny. První výsledky by měly být přístupné do konce roku na webových stránkách Ústavu ekologie krajiny, který akci pořádal (www.uek.cas.cz). Mám pocit, že onen abstraktní a přesto tolik pociťovaný genius loci Novohradsko byl po celou dobu workshopu s námi.

Miloslav Lapka

Cílem Landscape Europe je vytvořit fungující evropskou síť pracovišť pro krajinné expertízy, která bude využívat existující kapacity a zdroje partnerských institucí. Tím by mělo dojít k vytvoření spojeného evropského systému využitelného pro výzkum, vzdělávání a k podpoře environmentální politiky. Landscape Europe chce podporovat sociální, ekologické a ekonomické funkce evropských krajin ve smyslu jejich trvale udržitelného využívání, vědeckého poznání a integrovaného managementu.

Organizace Landscape Europe je založena na síti partnerských institucí. Zatím ji tvoří 21 zakládajících organizací z 16 evropských států. Stanovy Landscape Europe umožňují buď plné nebo přidružené členství, které má spočívat hlavně ve výměně informací a možnosti zapojení do společných výzkumných projektů pod hlavičkou a s logem této sítě. Plné členství bude vyžadovat trvalou aktivní spolupráci a finanční vklad každé ze zúčastněných institucí, určený na provoz sekretariátu, vydávání publikací apod.

V roce 2002 se několikrát sešel výkonný výbor, aby formuloval strategii výzkumné, osvětové a vzdělávací činnosti. Výzkumný program má v nejširším pojetí zahrnovat:

1. Integrované hodnocení krajiny, monitoring a modelování
2. Integrované krajinné plánování
3. Integrovaný krajinný management

Důraz je kladen na maximální interdisciplinarnost výzkumu a multifunkčnost evropských krajin. Obecným cílem těchto výzkumných aktivit je také dosažení efektivní dělby práce, aby specializované instituce hrály roli koordinátorů na evropské úrovni a mohly bezprostředně předávat své poznatky uživatelům a institucím i v jiných zemích. Landscape Europe to však nemá lehké, protože v této oblasti panuje v Evropě silná konkurence ve snaze získat co nejvíce finančních prostředků na výzkum z programů Evropské Unie. Podobné cíle jako Landscape Europe si klade za cíl např. iniciativa Landscape Tomorrow organizovaná při Výzkumném centru pro zemědělskou krajinu (ZALF) v německém Münchebergu.

První generální členské shromáždění Landscape Europe, otevřené všem dalším zájemcům o zapojení do této sítě, proběhne 17.-18. ledna 2003 v anglickém Grange-over-Sands. Pro všechny členy Landscape Europe, ale i pro dosavadní nečleny-zájemce, by to měla být příležitost získat nejnovější informace o probíhajících i připravovaných společných výzkumných projektech i o vědecké činnosti jednotlivých partnerských institucí. Předpokládá se zde také oficiální zahájení jednoho ze společných projektů - Evropské iniciativy zaměřené na hodnocení charakteru evropských krajin.

Zdeněk Lipský

Nové trendy v krajinné ekologii

Tak se jmenovala konference uspořádaná Slovenskou ekologickou společností ve spolupráci s řadou slovenských krajinně ekologických pracovišť v Piešťanech 24.- 26. října 2002. Konference se konala u příležitosti 20. výročí založení Mezinárodní společnosti pro krajinnou ekologii (IALE), která vznikla před 20 lety dokonce přesně na stejném místě (Piešťany, hotel Linea). Konference měla reprezentativní slovenské a velmi slušné české, přesněji moravské zastoupení, takže se stala jakýmsi slovensko-českým krajinně ekologickým fórem. (Zajímavé je geografické rozložení účastníků z Česka; směrem k západu jejich počet rychle klesal: Brno 10, Olomouc 2, Kostelec nad Černými lesy 3, Praha 2, České Budějovice 0. Nebo bychom měli uvedené počty interpretovat jako dominantní roli Brna v české krajinné ekologii? Na Slovensku je tomu naopak: nejvíce účastníků pochází z Bratislavy, následuje Nitra, Banská Bystrica, Zvolen a Banská Štiavnica, východní Slovensko chybí.)

Jednání konference bylo soustředěné do jednoho a půl dne, takže vedle plenárních sezení byl program rozdělený do většího počtu krátkých, tematicky úzce zaměřených sekcí (např. "Nové trendy v krajinně ekologickém plánování", "Vegetace jako krajinnotvorný prvek", "Voda v krajině", "Krajinně ekologický výzkum horské krajiny", "Krajinně ekologický výzkum zemědělské krajiny", "Vnímání a vizualizace krajiny"). Úvodní a vlastně i závěrečné slovo patřilo nestorovi a největší osobnosti slovenské krajinné ekologie profesoru Milanu Ružičkovi.

Vybrané příspěvky přednesené v Piešťanech budou uveřejněny ve zvláštním čísle vědeckého časopisu *Ekológia/Ecology*, které má být koncipované jako příspěvek slovenské a české krajinné ekologie ke světovému kongresu IALE 2003 v Darwinu. Na konferenci v Piešťanech byl také učiněn snad rozhodující krok k založení slovenské regionální organizace IALE, jejíž vznik byl iniciován již před dvěma roky na sympoziu ve Staré Lesné. Na přání slovenských kolegů, organizátorů konference, jsme v Piešťanech vystoupili s informací o činnosti a zkušenostech z fungování naší, české regionální organizace IALE.

Další příležitostí k setkání nejen se slovenskou krajinnou ekologií bude tradiční mezinárodní symposium o problémech krajinně ekologického výzkumu, plánované na konec září 2003 do okolí Nitry. Slovenské regionální organizaci IALE přejeme úspěšné vykročení a co nejvíce zanícených členů, v zájmu obou našich společností pak jistě bude co nejužší vzájemná informovanost a spolupráce.

Zdeněk Lipský

*Bulletin CZ-IALE, Zpravodaj České společnosti pro krajinnou ekologii (Regionální organizace IALE České republiky). Vydává CZ-IALE pro interní potřebu svých členů.
Redakce: CZ-IALE, Benátská 2, 128 01 Praha 2. Odpovědný redaktor: Zdeněk Lipský,
e-mail: lipsky@kostelec.czu.cz*

**ČESKÁ SPOLEČNOST PRO KRAJINNOU EKOLOGII
REGIONÁLNÍ SPOLEČNOST IALE ČESKÉ REPUBLIKY (CZ-IALE)**

svolává výroční valné shromáždění spojené s odborným seminářem na téma

POVODNĚ A ÚDOLNÍ NIVA

na pátek 7. února 2003

Seminář proběhne v Krajinově posluchárně přírodovědecké fakulty UK Praha,
Benátská 2, Praha 2. Zahájení v 10 hodin, plánované ukončení v 16 hodin.

Program semináře:

- vyžádané referáty k dané problematice
- přihlášené koreferáty a sdělení dalších účastníků
- organizační záležitosti CZ-IALE, zpráva o činnosti v roce 2002 a výhled činnosti v roce 2003

Pro členy CZ-IALE je vstup volný, vložné pro ostatní zájemce 80,- Kč.
Drobné občerstvení bude zajištěno.

Na přiložené návratce / přihlášce potvrďte svůj zájem o účast na valném shromáždění a semináři Povodně a údolní niva.



.....



Předběžná přihláška

na valné shromáždění CZ-IALE a seminář POVODNĚ A ÚDOLNÍ NIVA
Praha, 7. února 2003

Jméno a příjmení, titul:

Kontaktní adresa:

e-mail:

Mám zájem vystoupit s referátem: ano ne

Téma referátu:

Přihlášku odešlete do 6.1.2003 na adresu: **Prof.Dr. Pavel Kovář,CSc.**
katedra botaniky PŘF UK

Benátská 2
128 43 P r a h a 2